

INNLEGG I FINANSDEBATTEN TIRSDAG 9.11.82.

Verden er glidd inn i den verste økonomiske krise siden 1930-årene. Når Norge hittil har klart seg bedre gjennom denne krisen enn de fleste andre land, skyldes det først og fremst oljevirkksomheten. Men i Arbeiderpartiets regjeringstid ble det bygget opp et inflasjonspress som i 1981 munnet ut i inflasjonsrekord, og som undergravet konkurranseevnen. Med svekket konkurranseevne blir vi så stillet overfor meget større vanskeligheter med å selge våre produkter enn noen hadde ventet. Når utlandet ikke lenger vil kjøpe så meget som før av våre eksportvarer, og når rederiene ikke lenger kan kjøpe skip, oppstår alvorlige ledighetsproblemer hos norske produsenter. Det er grovt usaklig når opposisjonen later som det skyldes den nåværende Regjeringens politikk. Men det er vår oppgave å bekjempe problemene og snu nedgangen til ny fremgang.

Regjeringen må angripe denne oppgave både i Norge og internasjonalt.

Det internasjonale økonomiske samarbeid om tiltak mot verdenskrisen er alt for dårlig. Men oppgaven er også vesentlig vanskeligere enn den var i 1950- og 60-årene. Den gang kunne man satse på den forholdsvis enkle metode å øke de offentlige utbetalinger, for derved å skape økt etterspørsel, og dermed også økt produksjon og sysselsetting. Men verden har forandret seg slik at denne type politikk nå slår raskere ut i økt inflasjon. Og nettopp inflasjonen har bidratt til en usikkerhet som har presset

rentesatsene opp og investeringene ned, slik at verden har fått problemet inflasjon og stagnasjon samtidig.

Bedriftenes vilje til investeringer blir også bremsset av tiltak for å bremse handelen over landegrensene. Også i Norge samarbeider industriledere og fagforeninger om å hindre konkurranse fra utlandet, og får delvis støtte fra landets største politiske parti. Men nettopp tiltak for å hindre konkurranse over landegrensene var en viktig årsak til verdenskrisen i 1930-årene. Nasjonalegoismen bremser bedriftenes interesse for investeringer med sikte på å selge mer i andre land, og medvirker derved til depresjon. Brå forandringer i valutakursene skaper ytterligere usikkerhet i verdens næringsliv, som svarer med en forsiktighet som forsterker stagnasjonen og krisen.

Dette mistrøstige bildet kaller på effektive tiltak fra mange land samtidig, for å overvinne krisen og arbeidsløsheten. Det trenges samordnede tiltak for å stimulere investeringene, kombinert med mere effektiv stabilisering av valutakursene, og kamp mot hindringer for verdenshandelen. Men hvis fagforeningene svarer på en mer stimulerende politikk med raske krav om sterkere lønnstigning, vil det hele lett slå ut i økt inflasjon i stedet for økonomisk vekst. Et program for full sysselsetting fordrer moderasjon også fra fagbevegelsen, som også har et stort medansvar for løsning av de internasjonale arbeidsløshetsproblemene.

Regjeringen har tatt til orde for for et bedre internasjonalt samarbeid mot krisen ved flere anledninger, sist under mitt nylig gjennomførte besøk hos den franske regjering. Frankrike er samtidig et eksempel på at en sterk økning av de offentlige utgifter, av den type som Det norske Arbeiderparti går inn for, fører til inflasjonsproblemer og deretter tilbakeslag for sysselsettingen.

Et hovedproblem for oss er arbeidsledighet i konkurranseutsatte næringer. Og, som det meget riktig ble understreket av den forrige regjering i dens langtidsprogram: "En generell stimulering av etterspørslen kan ikke bedre sysselsettingsmulighetene i det konkurranseutsatte næringslivet. Tvertimot ville den gjøre problemene for disse næringene større."

Likevel foreslår Arbeiderpartiet nå nettopp en slik generell stimulering. Virkningene av dette ville bli en enda sterkere utstrømning av papirpenger fra staten, og mer inflasjon. Det vil nok skape flere arbeidsplasser i det offentlige og en del skjermede næringer til å begynne med. Men det vil ikke vare lenge før det svekker konkurranseevnen, og derved skaper mer arbeidsløshet. Dersom man så ville svare på dette med enda mer støtte til utsatte bedrifter, kan man nok utsette ledighetsproblemer ytterligere. Men dette vil føre til et stadig sterkere inflasjonspress. Mer priskontroll, som Arbeiderpartiet også vil ha, ville utsette, men også forsterke inflasjonen på lengre sikt. Mer inflasjon gir risiko for en meget alvorligere krise senere. Arbeiderpartiet vil

prøve å løse problemer på kort sikt, ved metoder som kan få katastrofale virkninger på lengre sikt. Erfaringer med sosialistiske regjeringer i andre land bekrefter dette.

Når man vet at krisen ute vil forsterke arbeidsløshetsproblemene her hjemme, er det naturligvis likevel fristende for opposisjonen å prøve å få folk til å tro at dette skyldes statsbudsjettet. Men budsjettets hovedidé er kamp mot inflasjonen, for bedre konkurransevne, og dermed mot arbeidsløshet.

Bl.a. for å møte akutte ledighetsproblemer har vi dessuten satt av usedvanlig store reserver, som vil gi muligheter for sterk økning av arbeidsmarkedstiltak. Påstandene om det motsatte bygger på misforståelser.

Kampen mot inflasjonen, og behovet for lettelser for arbeidslivet, betyr at mange andre formål må få mindre enn man kunne ønske. Det er ingen overraskelse at det kommer protester mot dette. Og flertallet lytter selvfølgelig til argumenter. Men årets protester illustrerer også at stadig og mer penger og talent brukes til å bygge ut apparater med den hovedoppgave å kjempe for særinteresser på bekostning av fellesskapet. Og pressgruppene blir stadig flinkere til å vekke massemedienes interesse, og til å hevde at nettopp deres særinteresse samsvarer med fellesskapets behov. Arbeiderpartiet prøver nå å profitere på dette, og støtter flest mulig særkrav. Det medvirker til en svekkelse av styringsmulighetene som det selv burde ha interesse av å unngå.

En mindretallsregjering kan ikke vente å få alle sine forslag uforandret gjennom i Stortinget. Vi anerkjenner selvfølgelig særlig Kristelig Folkepartis og Senterpartiets krav om at samarbeid må bety at også deres syn kommer klart fram i sluttresultatet. Det ville jo dessuten være helt galt å la være å høre på argumenter under budsjettbehandlingen. Det er en selvfølge at nye momenter kan tilsi forandring av Regjeringens forslag på enkelte punkter, selv om det ville være farlig å gå for langt med utgiftsøkning.

Skatteforliket vil nok føre til at mange skattytere, når skattekortene kommer, vil mene at lettelsene er for små i forhold til den samfunnsøkonomiske begrunnelse for dem. Vårt opprinnelige forslag viser at vi forsåvidt er enig i det. Men vi må konstatere at resultatet blir det best oppnåelige, og et klart skritt i riktig retning. Motsetningen til Arbeiderpartiets skatteglade politikk er slående.

Den varsomhet med offentlige utgifter som preger budsjettet, har gitt rom for betydelige lettelser for næringslivet. Disse vil bidra til å styrke sysselsettingen. Aldri er det blitt gjort så meget av denne art på så kort tid. Forslagene vil lette akutte problemer. Men det er viktig, at de også vil gi lønnsomme bedrifter bedre muligheter for å vokse. Lettelser slår ut i mindre inntektsskatt for bedrifter, mindre formuesskatt for bedrifter, lettelser i det nuværende system for kraftpriser for viktige industrigrupper, mindre elektrisitetsavgift for store industrigrupper, mindre investerings-

avgift for industrien, mindre arbeidsgiveravgift i deler av landet-, og viktige midlertidige støttetiltak for industrier som blir særlig rammet av den brutale devalueringen i Sverige.

Arbeidpartiet vil ha mindre lettelser for bedrifter som går godt, og satse enda mer på bedrifter som går dårlig. Det vil motvirke vekst i gode bedrifter, som kan gi sterkere og mer lønnsomme arbeidsplasser på lengre sikt. Arbeiderpartiets politikk vil motvirke vekst også på denne måte.

Avgjørende for vekst og sysselsetting blir effektiviteten i bedriftene selv, og bedriftenes og fagbevegelsens villighet til å bremse stigningen i lønnskostnadene, for å styrke konkurranseevnen.

I sitt fremtidsrettede innlegg i trontaledebatten understreket Odvar Nordli at "lønnsforbedringer det ikke er deknig for, er en svekkelse av mulighetene for full sysselsetting". Gro Harlem Brundtland hevdet i fjernsynet 18.10. at "det blir nedgang i disponibel realinntekt i Norge i 1983, uansett hvordan vi snur og vender på oss". Gunnar Berge gikk ifølge Arbeiderbladet 1.11. inn for "nedgang i reallønnen for store inntektsgrupper".

Hvis Arbeiderpartiet nå vil forlate sin kostnadsforhøyende agitasjon, og medvirke til det nødvendige måtehold ved de kommende inntektsoppgjør, vil det bidra til å styrke arbeidsplassene. Får vi et oppgjør som gir lavere lønnsstigning i Norge enn hos konkurrentene ute,

blir også inflasjonsfaren mindre. Derfor vil et moderat oppgjør også bety at Regjeringen kan bruke enda mer midler til tiltak som styrker sysselsettingen.

Regjeringens bidrag til moderasjon er bl.a. skattelettelser. Jeg kan forsåvidt bruke tidligere finansminister Ulf Sands ord i hans finanstale i 1980, bare med nytt årstall: Forskjellen mellom 1983-oppgjøret og tidligere kombinerte oppgjør, er bl.a. at myndighetene denne gangen lar skatteendringene komme på forhånd.

Norge har fremdeles bedre muligheter enn de fleste for å bekjempe arbeidsløstheten og snu utviklingen over til ny vekst og bedre velferd. Høy inflasjon og svak konkurransevne er idag blant de viktigste hindringer for å nå disse mål. Hvis samarbeid blir satt foran partitaktikk kan vi likevel nå dem.